

ЯЗИЧНИЦЬКІ ЛЕГЕНДИ

ЛАСТІВКИ

У давні-давні часи, коли люди ще поклонялися Перуну та іншим богам Вирію, жив на березі річки Рось молодий Мисливець.

Він був найкращий стрілець з лука в усій окрузі: на змаганнях лише він влучав стрілою в горішок на віддалі ста сажнів і міг на льоту прохромити стрілою ворону, котра пролітала високо над головою. Під час довгої лютої зими, коли звірі ховалися в лісових хащах, а людей діймав голод, Мисливець ішов на полювання і приносив до свого городища забитого ним тура або лося чи дикого кабана. І тим рятував односельців від голодного виснаження. Це він, Мисливець, на прохання сусіднього села убив вовка-людодіа, що тримав у страху округу.

За це вміння й сміливі вчинки мудрі старійшини-волхви дозволяли Мисливцеві полювати в Перуновій пущі.

О, це була велика честь для стрільця. Адже в лісі, що належав грізному богові блискавки і грому, не дозволялося полювати будь-кому. А жінкам узагалі навіть заходити туди заборонялося (це тому, що похмурий Перун жив одинаком, вперто не одружувався після свого невдалого сватання, про яке я розповім згодом).

Мисливець не зловживав почесним правом полювати в Перуновій пущі: славний лицар гострої стріли заходив у володіння Громовержця лише тоді, коли, скажімо, голод насувався на рідне городище.

Так сталося і тієї весни. Затягнулася зима, в людей вийшли їстівні запаси.

— Піду в Перунову пущу і вполюю найбільшого вепра, — сказав Мисливець своїй дружині.

— І я з тобою! — вигукнула вона.

— Ти забула, що в Перунів ліс жінкам заходити заборонено! — нагадав Мисливець.

Щиро засмутилася дружина. Адже вона була вірним другом Мисливцеві. Дужа, смілива, спритна, вона завжди ходила з ним на полювання. Бо так само добре стріляла з лука і вправно володіла мисливським мечем. А бігала вона, як лань.

Зрештою, вони обоє не знали втоми під час переслідування звіра. Могли весь день бігти за оленем, що втікав від них, а таки наздоганяли його.

Ніби на невидимих крилах носилися по лісах Мисливець і дружина, коли в цьому була потреба.

Щоправда, жінка була обачнішою і не раз рятувала Мисливця, коли він — як людина безтямної хоробрості — потрапляв у небезпеку.

Ось і зараз дружина сполошилася, коли почула, що її чоловік хоче у полювати найбільшого вепра. Тож стала готуватися й собі на полювання.

Але Мисливець не взяв її з собою: не можна було порушувати закон, гнівити самого Перуна. Жінкам не місце в його пущі.

Однак дружина дуже переживала за чоловіка, аби він не загинув у двобої з лютим звіром, і вирішила піти назирці.

Іде Мисливець лісами, а озброєна жінка позаду скрадається, перебігає нечутно від одного дерева до другого.

Так вони зайшли в глибінь Перунової пущі. Тут почулося грізне рикотіння, від якого аж листя з дерев посипалося. То сунув великий ікластий вепр.

Мисливець хутко зайняв місце під велетенським крислатим дубом. Дружина заховалася за стовбуром цього дуба й обережно визирала з-за нього. Боялася, аби чоловік її не помітив. Та вся увага Мисливця — на вепрові.

Аж ось страшний звір вийшов на галявину. «Великий, як гора. Вистачить усьому нашому селищу пожитися», — подумав Мисливець.

Він — аби роздратувати кабанюру — пустив стрілу йому в лоб.

Вдарила гостра стріла в голову вепрові й відскочила, мов від скелі.

Розлютився звір, уздрівши людину. Наставляючи великі гострі ікла, він оскаженіло кинувся на Мисливця.

А стрілець стояв незворушно, затиснувши в обох руках короткого мисливського меча.

Шалено мчить кабан, аж земля двигтить під ним. Насторожі Мисливець. Все ближче й ближче веpr. Ось уже лишилося три кроки, два... Останньої миті Мисливець спритно відскочив убік, а веpr з розгону всадив свої ікла в стовбур дуба. І хоробрий Мисливець миттєвим і дужим ударом меча відсік звірові голову.

Та в цю ж мить почувся відчайдушний жіночий зойк. То дружині здалося, що веpr прохромив іклами Мисливця. Вона вискочила з-за дуба, кинулася до чоловіка і припала до його грудей. Він був живий, лише кров від веpra бризнула йому на груди.

— Що ти наробила?! — в страхові закричав Мисливець.

Та було вже пізно. Бо Перун усе бачив зі своїх небесних високостей і вельми розгнівався. Хотів убити обох, та передумав: шанував-таки він спритного Мисливця. Тож прогримів:

— Гаразд. Коли вже так ви любите одне одного, то бути вам довіку в парі!

Змахнув Перун своєю чарівною стрілою, і вмить перетворилися Мисливець та його прекрасна дружина в гострокрилих, стрілохвостих прудких птахів, що злетіли в небо, несучи на своїх біленьких груденятах краплини крові від убитого веpra.

Так з'явилися на світі ластівки.

Відтоді вони ліплять свої гнізда на людських оселях і щось завжди щебечуть людям, ніби хочуть сказати:

«Ми ж ваші родичі... Не забувайте цього! Ми колись теж людьми були...».

Сергій Плачинда

ЧОМУ НЕ МОЖНА БИТИ ЖАБ

Мені дуже шкода, що тепер не всі діти можуть побачити живу жабу. Ту, що в річці чи в ставку. Булькатеньку, з пухристо-шерехатою спинкою, великим білим черевцем і непомірно малими, ніби недорозвиненими кінцівками, за допомогою

яких, однак, вона, жаба, досить спритно пірнає і швидко плаває у воді (недарма спортсмени давно перейняли «жаб'ячий стиль» плавання, що його брасом називають).

Але ж яке це добре, беззахисне і корисне створіння — жаба! І як чарівливо-заспокійливо, мрійливо вона співає-кумає. Надто тихими вечорами. Я виріс на березі степової річки Інгул, і мені жаб'яче кумкання було часто-густо за колискову. Зрештою, оте протяжне, задумливе, трохи жалібне «ку-ум, ку-ум, ку-ум» робило всіх селян лагіднішими, добрішими і здоровішими. То був жаб'ячий гіпноз, що не давав змоги лаятися, сердитись, говорити погані слова. Натомість він приносив усім здоровий, міцний сон.

І як печально, що нині майже ніхто не чує жаб'ячого кумкання: поменшало жаб, бо повисихали на Україні тисячі річок. А ті, що є — обміліли, і вода в них отруєна хімікатами, мінеральними добривами, радіонуклідами, нафтопродуктами, від яких гинуть і риби, і жаби, і раки.

А скільки їх, жаб, вибили нерозумні хлопчаки. Щоправда, я їх, жабок, не бив ніколи. Це тому, що, біжучи до річки, пам'ятав материн наказ:

— Ти ж дивись, не бий жаб, бо то ж...

Та я вже знав, хто вони такі...

В ті ж далекі часи жили-були Чоловік і Жінка. Мали вони хату, корову, пару воликів, а ще — гусей, качок, курей і невелике поле. Порала все те господарство моторна і роботяща Жінка. Бо Чоловік був несусвітній ледар. Тільки й знав їсти та спати. Та ще — на дуду грати. Від неробства він мав велике черево, важке воло на підборідді та малі кволі руки й ноги.

Так вони й жили. Жінка оре, сіє, косить, ходить біля худоби, а Чоловік лежить у холодку, куняє. Виспитьсь за день, а ввечері грає на дуду — так тихо, сумно та замрійливо. Та й — на все село.

Його так і звали — Дударем.

Зате ж село не могло й жити без Дударя. Людям подобалися оті його вечірні дудніння. Всі натомлені після роботи, ледь плентаються додому, а Дудар підбадьорює їх своєю грою. Так село звикло й засинати під ту дуду.

Ще одна користь була від того ледацюги: він, лежачи, довгою пряжкою спритно бив мух і комарів довкола себе.

— І за це спасибі, — лагідно примовляла добра Жінка, яка все ж таки любила і шанувала Чоловіка за його доброту і вміння грати на дуді.

Та ось усьому цьому надійшов кінець.

Одного разу Жінка зібралася в городище на ярмарок. Мала продати качок і гусей та закупити полотна, глиняного посуду, доброї шкіри на чоботи собі й чоловікові.

— Візьми й мене з собою, — попросився ледачий Дудар.

— Що ж, ходімо, якщо зійдеш зі мною.

Вийшли вони до світ сонця. Жінка тягне на собі дві величезні плетені верейки з птицею на продаж, та все ж іде прудко, а Чоловік — без нічого — ледь плентається позаду: ноги під ним підгинаються — важко їм утримувати отаке черево.

Все ж таки дійшли до базару.

Тільки-но Жінка почала продавати свої качки та гуси, як Чоловік одразу попросив грошей на пиво. Розщедрилася — дала йому срібного полтинника, то він купив собі відерко пива та потроху і видудлив його, бо мав куди влити. По тому звалився в холодку під вербою й захропів.

А Жінка спродалася, накупила всього, що їй треба було: і сувій полотна, і дві рурки добре вичиненої шкіри, і глечиків та макітер для своєї печі, ще й гостинців дітям своїм — медяників та бубликів.

Знову в неї повні верейки, тепер уже краму. Звалила їх на плече, іде будити Чоловіка:

— Додому ходімо!

А він і встати не може. Лише кліпає булькатими очима та каже:

— Неси мене...

Що робити? Не кидати тут Чоловіка напризволяще. Бачить: геть розморило його.

А Жінка була дебела й дужа, бо весь час у роботі. Звалила Чоловіка собі на плечі, а верейки з крамом приспособила не-

сти в одній руці, бо другою треба Чоловіка утримувати — та й пішла, згинаючись у три погібелі.

Ішла, ішла, аж тут річка.

В ті часи мостів не було, люди переходили й переїздили річки вбрід — у тих місцях, де мілко.

Тож і Жінка пішла через річку вбрід.

Дійшла до середини і зупинилася, захиталась: вода тече швидко та ще й вище колін, і запаморочилась в Жінки голова.

Бачить Жінка: от-от упаде. І Чоловік утопиться, і крам пропаде. І тоді Жінка гаряче помолилася, звертаючись до великої захисниці жіноцтва — богині Мокоші.

Доброю і всесильною була Мокоша: допомагала вдовам і сиротам, навчала жінок рукоділля та куховарства, оберігала вагітних. Тож до неї і звернулася Жінка:

— Мокошо-Мокошо, мати наша рідна. Порятуй мене, бо впаду!

Почула чуйна Мокоша молитву нещасної Жінки, вмить опинилася біля річки. Великий гнів охопив богиню жіноцтва, коли вона вздріла ледачого череваня, який сидів верхи на Жінці.

— Ах ти ж неробо бульката! — скрикнула Мокоша. — Жінка твоя весь вік так тяжко працює, та ще й мусить тебе носити на собі?

В гніві неймовірному схопила Мокоша Дударя та й жбурнула щосили його у воду. І не просто скинула туди, а перетворила його в земноводне створіння: черевце велике, а кінцівки маленькі, кволі, немічні. Як у Дударя.

Жабою назвала Мокоша ту істоту. А Жінка випросталася та зі своїми верейками перейшла річку і прийшла додому, до дітей.

Працювала вона, як і раніше, завзято. Тільки вечорами Жінку проймала туга. Сідала вона тоді на призьбі під хатою і... чекала.

Аж ось від річки долинали тихе, трохи журливе, замріяне:

— Ку-у-ум, ку-у-ум, ку-у-ум...

Заплаче Жінка, промовить крізь сльози:

— Впізнаю твій голос, Чоловіче любий мій! Спасибі, що озвався. Хоч ти і ледачий був, а все ж важко без тебе... Мокошо-Мокошо, верни мені Чоловіка.

Ні-і, не поверне богиня Чоловіка. Бо він уже навіки жабою став. І пішли від нього жаби. Такі добрі, беззахисні створіння. І ледаченькі, звичайно. Бо ото лежить собі на лататті, не рухається, лише довгим язиком, ніби Дударевою пряжкою, — лусь! — та й вбила комашку, проковтнула її.

А тоді вже ввечері зберуться жаби в товариство і почнуть свій концерт: «ку-ум, ку-ум, ку-ум». Так лагідно, мрійливо, тужно кумкають. Насилають на людей лагідність, доброту, тихий сум. І здоровий, міцний сон.

Сергій Плачинда

ДИВО НА ПОЧАЇВСЬКІЙ ГОРІ

Певно, багато хто з вас бачив цю ікону: Божа Мати з малим Ісусом, а перед нею, на камені, — слідочок босої ноги. Це Почаївська Божа Мати. Оповідає ікона про велике диво, що сталося в Україні.

Було це в XVII столітті. Турки з татарами, палячи й грабуючи села, облягли Почаївський монастир на Волині. «Чи оборонимось?» — хвилювалися ченці. Стіни міцні і зброя надійна. Але у крем'яній горі, на якій стояв монастир, не пробивалося жодного джерельця. «Без води не вистояти...», — журилися обложені.

І тоді з неба явилася Божа Мати. Де ступила на камінь, там лишився її слідочок, а з нього потекла пречиста, цілюща вода...

Диво побачили й напасники. Небо розверзлося, і проти них рушило небесне воїнство, стріляючи не стрілами, а вогняними блискавицями. Чкурнула геть перелякана орда!

А по живлющу воду люди відтоді йдуть і йдуть до Почаєва: з вірою у зцілення, з надією, йдуть, щоб поклонитися Божому диву. І по всій Україні співають про нього пісню:

Ой зійшла зоря вечорова,
над Почаєвом стала.
Виступає турецьке військо,
як та чорна хмара...

Почаївська гора «здавна світлістю чудес многих осяяна».

Багато сумних і радісних подій прошуміло над монастирем. Тут діяла одна з найперших друкарень, звідси поширювали-

ся релігійні повчання, переклади релігійних творів. Він був оплотом православної віри, великим культурним осередком на Волині. Почаївську лавру (лавра — це великий монастир, підпорядкований найвищій церковній владі) малював Тарас Шевченко. Почаївська лавра — українська святиня, історична пам'ятка нашого народу.

ДИВ-ОЗЕРО

Сталося це у Зелену суботу біля Крем'янця. Прилетіла до міста сумна звістка, що татари багатотисячною лавиною сунуть околичними землями. Йшла орда...

Звелів воевода Данило збирати віче. Коли трохи стих гамір, крем'янецький володар звернувся до громади з гучною промовою:

— Браття! Не ниньки, то завтра лютий ворог накинє на нас свій зашморг. Ми можемо згинутися до ноги. А хто ж продовжить рід наш славний? Хочу просити, аби всі дівчата наші покинули фортецю і схоронилися в лісах. Їм же народжувати синів на славу землі руської!

У сутінках ночі повідходили дівчата з міста, оточені найліпшими воїнами, а разом із ними йшла Уляна — донька воеводи.

А місто довго билось з ворогом. Дійшло до того, що хан дав перепочинок. Вийшли татарські загони у всі сторони за поживою і випадково натрапили на схованку дівчат. Полізли до них з криком, але свиснули стріли, і перші ряди отримали по заслугі. Але сили були явно не рівними. І от, коли руки напасників уже сягнули того «дорогоцінного скарбу», загриміло враз над світом, затряслася гора і поглинула всіх дівчат...

На цьому місці враз стало глибоке і чисте, як кришталь, озеро, якого нащадки називають Дівочим, або Див-озером.

ГОРА ГОСТРА

Як їхати з Крем'янця на Почаїв, то зліва стрімко височить у полі гора Гостра. Обабіч неї — висока могила. І здається, що то молодша сестричка тягнеться до старшої. А на самім вершечку гори Гострої лежить велетенський камінь.

ЗМІСТ ТА ДЖЕРЕЛА ЗАПОЗТЧЕНИХ ТВОРІВ

І. З ЧИСТОГО ДЖЕРЕЛА НАРОДНОЇ МУДРОСТІ

Язичницькі легенди

<i>Ластівки. Сергій Плачинда</i>	3
З газети «Казковий вечір», 2008 р	
<i>Чому не можна бити жаб. Сергій Плачинда</i>	5
Інтернет-ресурс : http://ukrlitera.ru/index.php/419-mifi-i-legendi-ukrainciv/3459-chomu-ne-mozhna-biti-zhab	
<i>Диво на почаївській горі. Легенда</i>	9
З журналу «Дванадцять місяців», 1999 р.	
<i>Див-озеро. Легенда</i>	10
Інтернет-ресурс : http://www.kremenets.pp.ua/2017/04/28.html	
<i>Гора гостра. Легенда</i>	10
Інтернет-ресурс : http://www.kremenets.pp.ua/2017/04/28.html	
<i>Бичівське поле. Легенда</i>	12
Інтернет-ресурс : http://Lib.znaimo.com.ua/docs/194/index_869916.html	
<i>Калина-дівчина. Легенда</i>	12
Інтернет-ресурс : http://ukrlitera.ru/index.php/419-mifi-i-legendi-ukrainciv/3445-kalina-divchina	
<i>Дніпро і Десна. Легенда</i>	13
Інтернет-ресурс : https://doshkolenok.kiev.ua/skazki-legendy/507-dnipro-ta-desna.html	
<i>Заснування Києва. Легенда</i>	14
Інтернет-ресурс : https://kyiv.ridna.ua/2014/10/lehenda-pro-zasnuvannya-kyjeva	
<i>Цвіркун. Антоніна Литвин</i>	15
Інтернет-ресурс : http://proridne.org/	

Українські народні притчі

<i>Про дивну сопілку. Притча</i>	16
Чумарна М.І. Хліб і золото. Українські народні притчі : Вибране. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. — 108 с. — С. 30–33.	
<i>Батьківський скарб. Притча</i>	17
Чумарна М.І. Хліб і золото : Українські народні притчі : Вибране. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. — 108 с. — С. 38–40.	
<i>Нові чоботи. Притча</i>	18
Чумарна М.І. Хліб і золото : Українські народні притчі : Вибране. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. — 108 с. — С. 40–42.	
<i>Поради соловейка. Притча</i>	18
Чумарна М.І. Хліб і золото : Українські народні притчі : Вибране. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. — 108 с. — С. 98–100.	
<i>Подарована писанка. Притча</i>	19
Чумарна М.І. Хліб і золото : Українські народні притчі : Вибране. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. — 108 с. — С. 104.	

Колискові пісні

<i>Повішу я колисочку</i>	20
Інтернет-ресурс : http://www.ukrlit.vn.ua/lib/va/koliskovi/flqhk.html	
<i>Котику сіренький</i>	20
Інтернет-ресурс : http://traditions.in.ua/pisni/kolyskovi-pisni/1616-kotyku-sirenyki	
<i>Ой люлі, люлі</i>	21
<i>Ой ну, дитя, спати</i>	21
<i>Е-е, е-е, люлечки!</i>	21
Інтернет-ресурс : http://traditions.in.ua/pisni/kolyskovi-pisni	

Примовки

<i>Примовки</i>	22
Дитячий фольклор / Упор. Галина Довженок. — К. : «Дніпро», 1986 р. — С. 11–12.	
<i>Ластівки, ластівки. Примовка</i>	24
Інтернет-ресурс : www.osvitacv.com/attachments/article/29656/67754342.docx	
<i>Зозуля та Дрізд. Байка</i>	25
Інтернет-ресурс : http://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=276	
<i>Добра порада. Жарт</i>	25
З газети	

Дитячі ігри

<i>Рибка. Дитяча гра</i>	25
Інтернет-ресурс : http://www.mamynesonechko.in.ua/index.php/2012-03-20-12-39-00/17-2012-03-03-21-28-02/443-2012-03-04-16-12-10	
<i>У сірого вовка. Дитяча гра</i>	26
Інтернет-ресурс : http://www.mamynesonechko.in.ua/index.php/2012-03-20-12-39-00/17-2012-03-03-21-28-02/376-2012-03-04-14-26-47	

Українські народні казки

<i>Дарунки з трьох зернин. Українська народна казка</i>	26
Інтернет-ресурс : http://kazka.vn.ua/	
<i>Видимо й невидимо. Казка</i>	29
Інтернет-ресурс : http://kazka.com.ua/?p=467	

II. МІФИ ПРО СТВОРЕННЯ СВІТУ І ЛЮДИНИ

<i>Міфи про створення світу і людей. Міф Стародавнього Єгипту</i>	35
Інтернет-ресурс : http://www.zarlit.com/textbook/6klas_1/3.html	
<i>Походження світу і богів. Міф Давньої Греції</i>	36
Інтернет-ресурс : http://kazka-ua.info/pohodzhennja-svitu-i-bogiv-mifi-starodavnoi-grecii/	
<i>Створення світу та людей. Міф Месопотамії</i>	37
Інтернет-ресурс : http://www.soroka_tm.com.ua/page-menu_id-8-doc_id_297.html	
<i>Створення світу. Міф Давнього Китаю</i>	39
Інтернет-ресурс : http://www.zarlit.com/textbook/6klas_1/6.html	
<i>Створення людей. Міф Давнього Китаю</i>	40
Улюблена українська читанка : Хрестоматія для позакласного та сімейного читання. 1–4 класи / укл. О.В. Ісаєнко; худож. А. Савицька. — Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. — 496 с. — С. 226.	
<i>Про створення світу та людей. Слов'янський міф</i>	41
Савченко О.Я. Літературне читання : 4 клас. Підручник для загальноосвітніх навчальних закладів. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2015. — 192 с. — С. 27–28.	
<i>Міф давніх українців</i>	42
Барна М. М., Волощенко О. В., Козак О.П. Літературне читання. Українська мова : Підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів (2 частина). — Видавництво «Астон», 2015. — 184 с. — С. 136–137.	
<i>Створення світу. Міф Давньої Індії</i>	43
Інтернет-ресурс : http://iskustvo-i-lit.ucoz.ru/news/davnoindijskij_mif_pro_tvorennya_svitu_stvorennja_nochi/2016-09-22-666	

III. НЕ ВМИРАЄ НАША СЛАВА

<i>Хто такі слов'яни?</i>	47
Батьківська слава : Історична читанка / Укладач Юліан Тарпович. — Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1991. — 112 с. — С. 4.	
<i>Початок держави</i>	48
Батьківська слава : Історична читанка / Укладач Юліан Тарпович. — Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1991. — 112 с. — С. 8.	
<i>Володимир Великий</i>	48
Батьківська слава : Історична читанка / Укладач Юліан Тарпович. — Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1991. — 112 с. — С. 16.	
<i>Заснування Печерської лаври</i>	49
Батьківська слава : Історична читанка / Укладач Юліан Тарпович. — Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1991. — 112 с. — С. 23.	
<i>Король Данило</i>	51
Батьківська слава : Історична читанка / Укладач Юліан Тарпович. — Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1991. — 112 с. — С. 39.	
<i>Українська держава за козацьких часів</i>	52
Батьківська слава : Історична читанка / Укладач Юліан Тарпович. — Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1991. — 112 с. — С. 49.	
<i>Байда-Вишневецький</i>	53
Інтернет-ресурс : https://studfiles.net/preview/1905676/page:35/	
<i>Українські лицарі. Олесь Лупій</i>	54
Дванадцять місяців 2016: настільна книга-календар/упоряд. І.Т. Бойко. — Київ :Веселка, 2015. — 199 с. (с. 160).	
<i>Маруся Богуславка. Роман Завадович</i>	55
Веселка : журнал для дітей, 1967. — Ч. 8–9 (156–157). — С. 14–15.	

<i>Стрілецька могила</i>	58
3 газети	
<i>Скільки років стоїть над рікою гора. Микола Луків</i>	59
Дванадцять місяців 2016: настільна книга-календар/упоряд. І.Т. Бойко. — Київ :Веселка, 2015. — 199 с. — С. 159.	
<i>Повертайся, будь ласка, живим . Г.Я. Британ</i>	59
<i>Я дивлюсь на світлини бійців. Г.Я. Британ</i>	59
https://dity.in.ua/statti/viyna/virsh-pro-viynu-do-sliz	

IV. БАРВИ ОСЕНІ

<i>Теплий ще вересень дивну мережку. Спиродон Черкасенко</i>	63
<i>Здивовані квіти. Ліна Костенко</i>	63
<i>Журавлиніться просинь. Анатолій Камінчук</i>	63
Дванадцять місяців 2016: настільна книга-календар/упоряд. І.Т. Бойко. — Київ :Веселка, 2015. — 199 с. (С. 135, 137, 151)	
<i>Осінній господар. Юрій Старостенко</i>	63
Інтернет-ресурс : http://simeynapedagog.at.ua/publ/pochitaemo_z_ditinoju/virshi_ta_opovidannja_zolota_osin/ju_starostenko_osinnij_gospodar/3-1-0-7	
<i>Останній лист прощається із кленом. Борис Олійник</i>	64
<i>Жолудь. Володимир Лучук</i>	64
<i>Осінь пожежа. Степан Жупанин</i>	65
Дванадцять місяців 2016: настільна книга-календар/упоряд. І.Т. Бойко. — Київ :Веселка, 2015. — 199 с. (С. 167, 148, 153).	
<i>Золотий листопад. Олекса Ющенко</i>	66
Інтернет-ресурс : http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/urok-pozaklasnogo-chitannya-pori-roku.html	
<i>Осінь гра. Микола Сингаївський</i>	66
Інтернет-ресурс : http://tvr.at.ua/publ/gotuemos_do_urokiv/khrestomatija_quot_pori_roku_quot_osin/m_singajivskij_osinnja_gra/46-1-0-477	
<i>Вербі — мов дівчина золотокоша. Василь Сухомлинський</i>	67
Інтернет-ресурс : http://www.ukrlit.net/lesson/2klas/108.html	
<i>Дарма, що малий, а розуму навчить. Мирослава Чорна</i>	68
Чорна М. М. Добро роби тихо : наукові казки / М. М. Чорна. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2022. — 120 с. — С. 73.	

V. ЛЮБИ І ЗНАЙ СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ

<i>Слово української дитини. Юрій Шкрумеляк</i>	75
Інтернет-ресурс : http://abetka.ukrlife.org/shkrum_3.html	
<i>Наша батьківщина. Роман Завадович</i>	76
Правові пам'ятки України (Історико-літературна композиція) // tptl.com.ua/uploads/files/20.doc	
<i>3 циклу «Мій край». Роман Купчинський</i>	77
Купчинський Р. 3 циклу «Мій край» : вірші / Р. Купчинський // Рости на щастя України-мами : Галицька читаночка / Ред.-упоряд. Б.І. Мельничук, Б.В. Проник. — Тернопіль, 1991. — С. 44–45.	
<i>Чого мені треба. Олександр Пархоменко</i>	79
Що хвалити кулікові : вірші та казки : для мол. шк. віку / О. І. Пархоменко; Олександр Пархоменко. — К. : Веселка, 1991. — 32 с. — С. 21.	
<i>Прапор. Наталка Поклад</i>	79
<i>Герб. Наталка Поклад</i>	80

<i>Софія... Лавра...Золоті дзвіниці. Микола Шербак</i>	80
<i>Київ — столиця</i>	80
<i>Творці гімну. Дмитро Чередниченко</i>	81
Дванадцять місяців 2016: настільна книга-календар/упоряд. І.Т. Бойко. — Київ :Веселка, 2015. — 199 с. (С. 14–15, с. 17).	

VI. ЛЮДИНА ПОЧИНАЄТЬСЯ З ДОБРА

<i>А хто ж вам казку розповідає, бабусю?. Василь Сухомлинський</i>	84
Сухомлинський В.О. Вогнегрівий коник : Казки. Притчі. Оповідання / Упоряд. і передмова О.В. Сухомлинської / Друге видання / Художнє оформлення Є.В. Запорожець. — К. : Вікар, 2008.	
<i>Дивний мисливець. Василь Сухомлинський</i>	84
Сухомлинський В.О. Вогнегрівий коник : Казки. Притчі. Оповідання / Упоряд. і передмова О.В. Сухомлинської / Друге видання / Художнє оформлення Є.В. Запорожець. — К. : Вікар, 2008.	

<i>Тільки тобі, бабусю. Григорій Поволоцький</i>	85
http://abetka.ukrlife.org/sukhom73.html	
<i>Негарна звичка. Оксана Кротюк</i>	85
http://abetka.ukrlife.org/zvyчка.html	
<i>Легенда про Золоте Зернятко Істини. Василь Сухомлинський</i>	86
Інтернет-ресурс : http://abetka.ukrlife.org/sukhom40.html	
<i>Добре слово. Василь Сухомлинський</i>	88
Інтернет-ресурс : http://derevo-kazok.com.ua/tales/	
<i>Мулярове щастя. Валерія Врублевська</i>	89
Врублевська В. Казки Турханового острова. — К. : Веселка, 1971. — 56 с. — С. 9.	

ВІІ. ЛІТЕРАТУРНІ КАЗКИ

<i>Осінь казка. Юрій Ярмиш</i>	94
Інтернет-ресурс : http://chytanka.com.ua/static/761.ukr.html	
<i>Як усі пори року зустрілися. Ганна Сигачова</i>	95
Інтернет-ресурс : http://www.sotrud.ru/dostc./Літер.казки/main.html	
<i>День горішкового дива. Світлана Прудник</i>	98
Дванадцять місяців 2016: настільна книга-календар/упоряд. І.Т. Бойко. — Київ :Веселка, 2015. — 199 с. — С. 142.	
<i>Незвичайні пригоди в лісовій школі. За Всеволодом Нестайком</i>	100
Інтернет-ресурс : http://www.rulit.me/books/nezvichajni-prigodi-v-lisovij-shkoli-read-417042-1.html	
<i>Як жаби болото осушили. Олександр Пархоменко</i>	104
Інтернет-ресурс : http://megaznaika.com.ua/kazka/parhomenko-1.html	

ВІІІ. ЯК НЕ ЛЮБИТИ ЗИМИ СНІЖНО-СИНЬОЇ

<i>Літо краснеє минуло. Леся Українка</i>	108
Українка Леся. Усі твори в одному томі / Передм. М. Литвинця. — К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2008. — 1376 с. — С. 31.	
<i>Кінець зими. Оксана Сенатович</i>	108
<i>Сліди. Вадим Скомаровський</i>	109
<i>Коли люта зима. Юрій Старостенко</i>	110
Старостенко Ю.С. // Ку-ку! / Ю.С. Старостенко; худож. О. Ткаченко. — Київ, 1967. — С. 4–5.	
<i>Ласкавий вітер і холодний вітряк. Василь Сухомлинський</i>	110
<i>Світло — світові</i>	111
З журналу	
<i>Добрий вечір. Колядка</i>	113
Бог предвічний народився : Колядки та щедрівки. — К. : Веселка, 2008. — 40 с. — С. 15.	
<i>Зійшла зірка підвечірня. Василь Скуратівський</i>	114
Скуратівський Василь. Білояр.	
<i>Засівалки</i>	116
Хорошковська О.Н., Воскресенська Н.О., Свашенко А.О. Укр. мова. Худ. слово : Читанка. — К. : Промінь, 2004. — 160 с. — С. 79.	
<i>Стрільчик. Володимира Жуковецька</i>	117
Дванадцять місяців 2016: настільна книга-календар/упоряд. І.Т. Бойко. — Київ :Веселка, 2015. — 199 с. (с. 19).	
<i>На гостини в Україну. Мирослава Чорна</i>	118
Чорна М. М. Добро роби тихо : наукові казки / М. М. Чорна. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2022. — 120 с. (с. 27).	

ІХ. ВИДАТНІ УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ

Тарас Шевченко

<i>Заповіт. Тарас Шевченко</i>	124
Шевченко Т. Зібрання творів : У 6 т. — К., 2003. — Т. 1 : Поезія 1837–1847. — С. 371; С. 750–752.	
<i>Мені тринадцятий минуло. Тарас Шевченко</i>	124
Шевченко Т. Зібрання творів : У 6 т. — К., 2003. — Т. 2 : Поезія 1847–1861. — С. 36–37; 574.	
<i>Думка. Тарас Шевченко</i>	125
Шевченко Т. Зібрання творів : У 6 т. — К., 2003. — Т. 1 : Поезія 1837–1847. — С. 79; 598–599.	
<i>Широкий шлях. Степан Васильченко</i>	126
Інтернет-ресурс : http://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=398	

<i>Малий Тарас чумакує. Антін Лотоцький</i>	130
Савченко О.Я. Літер. читання. Укр. Мова. 3 клас : підруч. для загальноосв. навч. закл. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. — 192 с. — С. 131.	
<i>Чабан, маляр, кухар. Оксана Іваненко</i>	132
Іваненко О. Тарасові шляхи : роман / Оксана Іваненко. — К., 1974. — С. 32–33.	
<i>Один вечір з життя Шевченка в Києві. Катря Гриневичева</i>	133
Дзвінок з минулого : вірші, оповідання, казки, байки, загадки, приповідки : для мол. та сер. шк. віку / Упоряд., передм. В. Лучука. — К. : Веселка, 1991. — С. 24–28.	
<i>Пророк України — Тарас Шевченко. Роман Завадович</i>	135
Тарас Шевченко — пророк України. 1814–1861–1961. — Торонто : Вільне Слово, 1961. — 32 с. — (Бібліотека «Вільного слова»; ч. 6).	
<i>Шевченкова верба. Богдан Лепкий</i>	137
Лепкий Б. Твори в двох томах. Том 1 : Поетичні твори. Прозові твори. Мемуари. — К. : Наукова думка, 1997. — С. 281.	

Леся Українка

<i>Хотіла б я піснюю стати. Леся Українка</i>	138
Українка Леся. Усі твори в одному томі / Передм. М. Литвинця. — К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2008. — 1376 с. — С. 34.	
<i>Казка про Оха-чародія. Леся Українка</i>	138
Українка Леся. Усі твори в одному томі / Передм. М. Литвинця. — К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2008. — 1376 с. — С. 116.	
<i>Тішся, дитино, поки ще маленька. Леся Українка</i>	141
Українка Леся. Усі твори в одному томі / Передм. М. Литвинця. — К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2008. — 1376 с. — С. 32.	

Іван Франко

<i>Лисичка і Рак. Іван Франко</i>	142
Інтернет-ресурс : http://kazkar.info/ua/lisichka_rak/	
<i>Осел і Лев. Іван Франко</i>	143
Інтернет-ресурс : http://abetka.ukrlife.org/f_leon.htm	

Василь Симоненко

<i>Подорож у Країну Навпаки. Василь Симоненко</i>	146
Інтернет-ресурс : http://www.ebk.net.ua/Book/buunt/ukr_lit_tvory/part1/180.htm	
<i>Вишивальниці. Василь Симоненко</i>	153
Симоненко В. Вибрані твори : Видання друге / Упорядники Анатолій Ткаченко та Дана Ткаченко. — К. : Смолоскип, 2012. — С. 244.	
Х. БАЙКИ	
<i>Пастух-жартівник. Езоп. Переклад з новогрецької В. Забаштанського, А. Чердаклі</i>	156
Літературне читання. Байки : 2–4 кл. : навчальний посібник / Упоряд. Н.О. Будна, В.І. Паронова. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2016. — 96 с. — С. 5–6.	
<i>Полум'я і свічка. Леонардо да Вінчі. Переклад М. Годованця</i>	157
Літературне читання. Байки : 2–4 кл. : навчальний посібник / Упоряд. Н.О. Будна, В.І. Паронова. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2016. — 96 с. — С. 17.	
<i>Два коштовні камінці — діамант і смарагд. Григорій Сковорода</i>	157
Літературне читання. Байки : 2–4 кл. : навчальний посібник / Упоряд. Н.О. Будна, В.І. Паронова. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2016. — 96 с. — С. 29.	
<i>Про мудрого півня. Марія Чумарна</i>	158
Чумарна М. Так чи не так?: Байки. Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2010. — 64 с.	
<i>Синиця. Леонід Глібов</i>	159
Літературне читання. Байки : 2–4 кл. : навчальний посібник / Упоряд. Н.О. Будна, В.І. Паронова. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2016. — 96 с. — С. 38–39.	
<i>Балакучий ліхтар. Василь Симоненко</i>	160
Літературне читання. Байки : 2–4 кл. : навчальний посібник / Упоряд. Н.О. Будна, В.І. Паронова. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2016. — 96 с. — С. 73.	
<i>Мудра сова. Василь Симоненко</i>	160
Інтернет-ресурс : https://vasylsimonenko.in.ua/poeziya/mudra-sova-iz-tsyklu-zayachyj-drib/	
<i>Соняшник. Павло Ключина</i>	161
Літературне читання. Байки : 2–4 кл. : навчальний посібник / Упоряд. Н.О. Будна, В.І. Паронова. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2016. — 96 с. — С. 65.	

ХІ. ЦІКАВИЙ СВІТ НАВКОЛО ТЕБЕ

<i>Маленький скрипаль. Михайло Кривинюк</i>	163
Добридень, школярику! : Хрестоматія для позакласного та сімейного читання / Упоряд. В.О. Марти- ненко. — 2-ге вид. — К. : Інтерпрес ЛТД, 2002. — 352 с. — С. 39.	
<i>Серце Матіоли. Олесь Бердник</i>	163
Бердник О. Серце Матіоли. — К. : Веселка, 1991. — 42 с.	
<i>Драма на болоті. Олександр Ємченко</i>	165
Інтернет-ресурс : http://referatu.com.ua/old/referats/23/103598	
<i>Квітковий годинник. Паола Утевська</i>	166
Квітковий годинник : оповідання, казки, вірші, загадки : для мол. шк. віку / Ред. Г.В. Біляєва; ху- дож.: Л.В. Белякова, К.В. Самойлов. — Харків: Белкар-книга, 2012. — 64 с. — С. 14.	
<i>Бортники. Марко Беденко</i>	168
<i>Пам'ять про прадавнє море. Марко Беденко</i>	169
<i>Королівський винахід. Марко Беденко</i>	169
Беденко М.В. Читай! Міркуй! Аналізуй! Навч. посіб. для учнів 4 кл. — Х.: Ранок, 2016. — 64 с. (С.56, 28, 32).	
<i>Петрикові чорногузи. Володимир Гжицький</i>	170
Гжицький В. Петрикові чорногузи. — К. : Веселка, 1966. — 64 с. — С. 9.	
<i>Сирітка. Гнат Майстренко</i>	172
Майстренко Г. Кому співав жайвір. — К. : Веселка, 1983. — 31 с. — С. 18	
<i>Голки не завжди рятують. Павло Ловецький</i>	175
Улюблена читанка. 1–4 класи : Хрестоматія для позакл. чит. — Донецьк : [б.ч.], 2003. — 544 с. — С. 48.	

ХІІ. ПРИЙДИ, ВЕСНО, З РАДІСТЮ

<i>Кіт, зима та весна. Микола Вінграновський</i>	179
Вінграновський М. Мак. — К. : Веселка, 1973. — 28 с.	
<i>Березень. Микола Лисич</i>	179
Інтернет-ресурс : http://doshkolenok.kiev.ua/skazki-legendy/410-12-.html	
<i>Засівна. Василь Симоненко</i>	180
Інтернет-ресурс : http://www.ukrlit.vn.ua/lib/simonenko/cymjx.html	
<i>Закличка</i>	180
<i>Чого синичка повеселішала. Юрій Ярмаши</i>	181
Інтернет-ресурс : http://www.ukrlit.vn.ua/lib/yarmish/ak7lq.html	
<i>Журавлі. Олександр Олесь</i>	181
Олесь Олександр. Все навколо зеленіє. — К., 1990. — С. 96.	
<i>Клени. Богдан-Ігор Антонич</i>	181
Антонич Б.-І. Три перстені. — Львів, 1934. — с. 42.	
<i>У майстерні. Віктор Кочевський</i>	182
Інтернет-ресурс : http://megaznaika.com.ua/father-colloring-7.html	
<i>Весняні квіти. Олена Пчілка</i>	183
Пчілка Олена. Дивна хатка : Вірші для дітей / Художник Лариса Іванова / Упорядник Ріталій Заслав- ський. За редакцією Степана Крижанівського. — К. : Веселка, 1986. — 31 с.	
<i>Сьогодні Паска — день святий. Олексій Лупій</i>	184
Дванадцять місяців 2016: настільна книга-календар/упоряд. І.Т. Бойко. — Київ :Веселка, 2015. — 199 с. — С. 74.	
<i>Казочка про писанку. Андрій М'ястківський</i>	184
Інтернет-ресурс : http://mama-tato.com.ua/article/a-2737.html	
<i>Про лелеку, який не вмів танцювати. Марія Пономаренко</i>	185
Пономаренко М.А. Подарунок. Читаночка. — Видавець ПП Свінцицька, 2006 р. (с. 250–254).	

ХІІІ. ЛІТЕРАТУРНІ КАЗКИ ЗАРУБІЖНИХ ПИСЬМЕННИКІВ

<i>Химерні бажання. Шарль Перро</i>	192
Перро Ш. Казки (переклад з французької Р. Терещенка). — К. : Школа, 2001. — 112 с. — С. 96.	
<i>Заяча скарга до короля звірів. Йонан Авіжюс</i>	194
<i>Як було написано першого листа. Ред'ярд Кіплінг</i>	196
Ріккі-Тіккі-Таві та інші : казкові історії для мол. та серед. шк. віку / Р.Д. Кіплінг; пер. з англ. Л.Т. Солонька, Ю.Я. Лісняка; іл. Л.М. Горошко. — К. : Національний книжковий проект, 2011. — 160 с. (с. 113).	
<i>Чому в носорога така шкіра. Ред'ярд Кіплінг</i>	199
Кіплінг Р. Чому в носорога така шкіра / Р. Кіплінг ; пер. з англ. Н. Дьомової. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2012. — 16 с.	

<i>Паперовий змії. Дональд Біссет</i>	221
Інтернет-ресурс : http://8next.com/readlist/4025-t015.html	
<i>Старі прислів'я. Джанні Родарі</i>	222
Родарі Дж. Планета Новорічних Ялинок. — К. : Веселка, 1997. — 540 с.	
<i>У страху великі очі. Г. Гагеруп, К. Гагеруп</i>	223
Г. Гагеруп, К. Гагеруп. У страху великі очі: Повість / Пер. з норв. Г. Кирпи. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2009. — 144 с.	

XIV. РІДНИЙ КРАЙ — УКРАЇНА

<i>Мій рідний край. Роман Завадович</i>	228
Дитяча література : хрестоматія. — Київ, 2006. — С. 238.	
<i>Дідова колиска. Василь Сухомлинський</i>	229
Сухомлинський В. Всі добрі люди — одна сім'я : збірка творів / В. Сухомлинський; мал. О. Макієвої. — Х. : ВД «ШКОЛА», 2012. — 160 с. — С. 77.	
<i>Моя земля. Наталка Поклад</i>	230
Інтернет-ресурс : virshi.in.ua/virshi-natalki-poklad	
<i>Летюче дерево. Юрій Ярмиш</i>	233
Інтернет-ресурс : http://megaznaika.com.ua/kazka/yarmush-derevo.html	
<i>Ми — українці</i>	233
Батьківська слава : Істор. читанка / Укл. Юліан Тарпович. — Тернопіль : Ред.-вид. відділ управління по пресі, 1991. — 112 с. — С. 6.	
<i>Наша мова</i>	233
З журналу	
<i>Українська мова. За Олександром Барвінським</i>	236
Батьківська слава : Істор. читанка / Укл. Юліан Тарпович. — Тернопіль: Ред.-вид. відділ управління по пресі, 1991. — 112 с. — С. 146.	
<i>Бережіть слова. Людмила Савчук</i>	236
<i>Рідна мова. Дмитро Павличко</i>	237
Дванадцять місяців 2016: настільна книга-календар/упоряд. І.Т. Бойко. — Київ :Веселка, 2015. — 199 с. — С. 33.	
<i>Чудо. Петро Перебийніс</i>	238
Дванадцять місяців 2016: настільна книга-календар/упоряд. І.Т. Бойко. — Київ :Веселка, 2015. — 199 с. — С. 172.	
<i>Козак Голота. Марія Пригара</i>	242
Пригара, М. А. Козак Голота : збірка оповідань за мотивами українських народних дум : для мол. шк. віку / Марія Пригара ; грав. Г. Якутовича. — К. : Веселка, Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2010.— 80 с.	
<i>Українські звичаї та українська культура</i>	242
Батьківська слава : Істор. читанка / Укл. Юліан Тарпович. — Тернопіль: Ред.-вид. відділ управління по пресі, 1991. — 112 с. — С. 109.	
<i>Легенда про пісню</i>	243
Інтернет-ресурс : shkolyar.in.ua/posibnyki/zagadkove-prekrasna-slavna-davnina-ukrani	
<i>Молитва. Олександр Кониський</i>	243
Інтернет-ресурс : https://mala.storinka.org/html	
<i>Боже Великий, Єдиний. Олександр Кониський</i>	244
Інтернет-ресурс : http://ukrclassic.com.ua/katalog/k/koniskij-oleksandr/1851-oleksandr-koniskij-bozhe-velikij-edinij	

XV. ШКОЛА ДОБРИХ ВЧИНКІВ

<i>Щоб ти став кращий. Василь Сухомлинський</i>	248
Інтернет-ресурс : http://abetka.ukrlife.org/sukhom105.html	
<i>Красиві слова і красиве діло. Василь Сухомлинський</i>	248
Інтернет-ресурс : http://abetka.ukrlife.org/sukhom37.html	
<i>Зламана гілка. Анатолій Бортняк</i>	249
Золотий віночок : Хрестоматія для додаткового читання. 2 кл. / Упоряд. І.П. Агаркова, В.А. Мірошніченко, Н.М. Попова, Н.Л. Цепочко. — Х.: Ранок-НТ, 2010. — 208 с.	
<i>Врятував сонечко. Василь Сухомлинський</i>	250
Сухомлинський В. Пшеничний колосок : Оповідання та казки. Для дошкільного віку / Упоряд. Ганна Сухомлинська; художник Олександр Кошель. — К. : Веселка, 1985. — 36 с.	
<i>Хто кого веде додому. Василь Сухомлинський</i>	251
Інтернет-ресурс : http://abetka.ukrlife.org/sukhom94.html	

<i>Сива волосинка. Василь Сухомлинський</i>	251
Сухомлинський В. Вогнегровий коник : Казки, притчі, оповідання / Упорядкування і передмова Ольги Сухомлинської / 2-е видання. — К. : Вікар, 2008.	
<i>Неслухняний м'ячик. Олег Буцень</i>	251
Золотий віночок : Хрестоматія для додаткового читання. 3 кл. / Упоряд. І.П. Агаркова, В.А. Мірошниченко, Н.М. Попова, Н.Л. Цепочко. — Х. : Ранок-НТ, 2010. — 208 с.	
<i>Хто що робить, то собі. Бувальщина</i>	253
Інтернет-ресурс : proidpne.org / Укр. нар. казки.html / Укр. нар. казки у 40 томах. Записав, упорядкував і літературно опрацював Микола Зінчук	
<i>Про троянду, мальву і півонію. Легенда</i>	254

XVI. У КОЖНОГО Є СПІВУЧА ПІР'ІНКА

<i>Дивна звичка. Анатолій Костецький</i>	259
Савченко О.О. Літературне читання. Укр. мова. 3 кл. : підручник. — К. : Вид. дім «Освіта», 2013. — 132 с. — С. 174.	
<i>Не за синіми морями. Алла Свашенко</i>	259
Інтернет-ресурс : klasnaocinka.com.ua/uk/article/lingvistichni-kazki.htm	
<i>Веремій. Грицько Бойко</i>	263
Зелене око. 1001 вірш : Антологія укр. поезії для дітей / Упор. І. Лучук. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2008. — 656 с.	
<i>Босоніж по землі. Микола Сингаївський</i>	263
Дванадцять місяців 2016: настільна книга-календар/упоряд. І.Т. Бойко. — Київ :Веселка, 2015. — 199 с. — С. 73.	
<i>Вітерець і хлопчик. Людмила Савчук</i>	264
<i>Куди дівся Юрчик. Марія Чумарна</i>	266
Чумарна М. І. Планета Рожевого Світанку. Пригоди Лумпумчика : пригодницько-фантастична повість : у 4-х кн. Кн. 3 / М.І. Чумарна. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2016. — 96 с.	
<i>«Фотографуй» очима</i>	267
З журналу	

XVII. В КОЛІ РІДНОЇ СІМ'І

<i>Моя мама. Марійка Підгірянка</i>	269
Підгірянка М. Материнський віночок : Вірші. — Івано-Франківськ, «Нова Зоря», 2009. — 28 с.	
<i>Моя мати. Юрій Шкрумеляк</i>	269
Інтернет-ресурс : http://ditky.in.ua/mama/696-2011-10-27-22-59-02	
<i>Величаєм тебе, мамо. Іванна Блажкевич</i>	270
Блажкевич І. Світ дитини. — 1931. — Ч. 5. — С. 143.	
<i>Батько й мама. Богдан Лепкий</i>	271
Інтернет-ресурс : http://abetka.ukrlife.org/gold_book3.html	
<i>Мати-українка. Роман Завадович</i>	272
Українська література для дітей : Хрестоматія / Упорядкув. О.О. Гарачковської. — К. : Академія, 2011. — 786 с.	
<i>Рідна стріха. Богдан Лепкий</i>	272
Інтернет-ресурс : allref.com.ua/uk/ Podoroj_u_davnyu_ukrayinsku_hatu?page=2	
<i>Вечірня година. Леся Українка</i>	273
Українка Леся. Усі твори в одному томі / Передм. М. Литвинця. — К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2008. — 1376 с. — С. 21.	
<i>Гавеня і соловей. Василь Сухомлинський</i>	273
Сухомлинський В. Вогнегровий коник : Казки, притчі, оповідання / Упорядкування і передмова Ольги Сухомлинської / 2-е видання. — К. : Вікар, 2008. — 200 с.	
<i>Де сім господинь, там хата неметена. Іван Сенченко</i>	274
Всеукраїнський дитячий журнал «Барвінок». — Жовтень. №10/1999 / Худож. Віктор Баріба. — К. : Україна. — С. 11.	
<i>Помічники. Марійка Підгірянка</i>	275
Інтернет-ресурс : http://rozvyvajko.com.ua/virshi/virshi-marijky-pidhiryanky/pomichnyky/	
<i>Бабусин борщ. Василь Сухомлинський</i>	276
Інтернет-ресурс : http://moiskazki.com/tales/avtorskie-skazki/vasil-suhomlinskij-opovidannja-dlja-ditej/118-babusin-borshch.html	